

Доля розпоряджається
половиною наших
учинків, але керувати
іншою половиною вона
дозволяє нам самим.
У цьому пересвідчилася
одна з перших мешканок
Чернігівського
обласного соціального
центру матері і дитини
"Батьки й дитина разом"

Ліцензії: серія АА №239058 від 25.03.1997р. Серія АА №239059 від 25.03.1997р.

ЗАВЖДИ НА ВИСОТІ

УСК "Гарант-АВТО"

Перша страхова компанія України,
що отримала рейтинг фінансової стабільності
на рівні "В3" за шкалою Moody's

Міжнародне рейтингове агентство Moody's оголосило про присвоєння ВАТ Українська страхова компанія «Гарант-АВТО» рейтингу фінансової стабільності В3, прогноз стабільний, за міжнародною шкалою. Таким чином ВАТ УСК «Гарант-АВТО» стала першою серед страхових компаній України і третьою серед усього загалу страхових організацій на території СНД, що отримали рейтинг у агентстві світового рівня. Фінансовий стан Компанії підтверджується звітністю, аудит якої вже протягом п'яти років проводиться міжнародною аудиторською фірмою PricewaterhouseCoopers

адреса: Ново-Печерський провулок, 19/3, м. Київ, 01042, Україна

тел.: +38 (044) 529-03-94, факс: +38 (044) 529-40-64, 529-32-63
e-mail: zakharchenko@g-auto.kiev.ua, web: www.garant-auto.com

ПРАВА ДІТЕЙ

Історія номера:

19 Поворот долі Ірини — повороти життя Олександри

Доля розпоряджається половиною наших учинків, але керувати іншою половиною вона дозволяє нам самим. У цьому пересвідчилася одна з перших мешканок Чернігівського обласного соціального центру матері і дитини "Батьки й дитина разом" Ірина.

Вибране:

4 Заради збереження сім'ї

Тетяна Хімченко, заступник директора ПБО "Кожній дитині" в Україні

8 Робота Центрів соціальних служб з попередження відмов від немовлят у Київській області

Інтерв'ю з Людмилою Ніколаєнко, директором Київського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

16 Голос дитини має бути почутим

У цьому номері:

- 10 Міжнародний досвід
- 12 Зберегти любов до дітей - зберегти себе для людей
- 14 Робота за покликом серця
- 16 Голос дитини має бути почутим
- 17 Україна – Росія: права дітей
- 18 Моніторинговий звіт Річарда Картера

ЗМІСТ

Журнал "Права дітей"

Засновники журналу:
Представництво БО
"Кожній дитині" в Україні
Молодіжний інноваційний
центр "Медіа-М"

Заснований 28 грудня 2004 року

Видається щокварталу

Головний редактор:
Володимир Кузьмінський
Відповідальні за випуск:
Тетяна Хімченко, Галина Гудз
Оригінал-макет: Зиновій Ная

Думка редакції журналу
"Права дітей" може не збігатися
з поглядами, висловленими
авторами статей

При передруці матеріалів
посилання на журнал
"Права дітей" є обов'язковим

Друк:
ТзОВ "Формула Принт"
Формат 60 x 841/8

Наклад 1 500 примірників

Дякуємо усім авторам статей
за співпрацю та їхній внесок
у створення журналу

Тетяна Хімченко, заступник директора ПБО "Кожній дитині" в Україні

Заради збереження сім'ї

Сьогодні в Україні проживає близько 100 тисяч дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. З них близько 12-15 тисяч - діти, від яких відмовилися батьки в перші хвилини життя. Лише протягом 2005 року в українських лікарняних закладах залишено більше 1200 немовлят. Основною причиною відмов є відсутність підтримки з боку сім'ї та психологічна криза.

Додатковими факторами є відсутність житла, необхідність піклуватися про інших дітей. Найбільш вразливими є матері-вихованці інтернатних закладів, а також члени неблагополучних, багатодітних, студентських та малозабезпечених сімей.

Про реальне вирішення цієї проблеми в Чернігівській області розповідає заступник директора ПБО "Кожній дитині" в Україні Тетяна Хімченко.

В Україну ідею створення центрів для тимчасового перебування матерів і дітей принесли міжнародні благодійні організації, саме вони виступали ініціаторами створення перших центрів. Нещодавно в м. Чернігів гостинно відкрив двері третій в Україні центр матері і дитини - "Батьки й дитина разом". Центр матері і дитини - заклад соціального захисту, створений для тимчасового перебування в ньому матерів з дітьми віком від народження до 18 місяців. Молоді матері, які проживатимуть у Центрі, матимуть

змогу, залишаючись з дітьми, виховувати їх та одночасно здобувати освіту чи професію.

В офіційному відкритті Центру взяли участь Міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко, директор Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді Світлана Толстоухова, голова Чернігівської облдержадміністрації Микола Лаврик, представники інших міністерств, міжнародних та українських неурядових організацій. Відкриваючи Чернігівський центр "Батьки й дитина разом" Юрій Павленко зазначив, що наразі це третя така установа в країні (перші почали працювати в Херсоні та Фастові Київської області). На черзі - відкриття подібного закладу в АР Крим. "Працюючи в такий спосіб над розв'язанням проблеми соціального сирітства, наша держава демонструє, що переглядає своє ставлення до матерів, які

мають наміри відмовитися від дітей. Ні різким осудом, ні примусом складного завдання порятунку від материнського егоїзму та соціального сирітства не вирішити. Необхідно вивчати проблему, причини її виникнення в кожному конкретному випадку і робити все можливе, щоб дитина залишилася в сім'ї. Адже це благо як для неї, так і для її батьків".

Відкриття Чернігівського обласного центру матері і дитини - спільна ініціатива Представництва благодійної організації

Міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко, голова Чернігівської ОДА Микола Лаврик на відкритті Чернігівського обласного центру матері і дитини "Батьки й дитина разом"

"Кожній дитині" в Україні, Державної соціальної служби для сім'ї, дітей і молоді та Чернігівської облдержадміністрації. Для проведення реконструкції Центру, облаштування приміщення, підготовки та навчання персоналу залучено кошти в розмірі понад 500 тис. грн. від Міжнародної організації "Кожній дитині" (Великобританія) та World Childhood Foundation, яка діє під патронатом її величності Королеви Швеції Сільвії. Допомогу в облаштуванні кімнат Центру також надала Гуманітарна місія Співки працівників транспортної сфери (CWUNA, Великобританія).

Даний соціальний заклад розрахований на проживання 8 молодих матерів. Для них обладнано комфортні і затишні кімнати. У Центрі є простора вітальня, де мешканці можуть зустрічатися з рідними, проводити вільний час та організовувати святкування. На допомогу молодим батькам облаштована пральна кімната із сучасним обладнанням. Під час проживання в Центрі молоді матері матимуть можливість продовжити навчання, розпочати

здобувати вищу освіту, відвідувати професійні курси. Працівники Центру надаватимуть необхідну соціально-психологічну допомогу, а також допомагатимуть доглядати за дитиною.

Для виконання непростих завдань потрібен і відповідний штат. Так, у Центрі працюють директор, бухгалтер, два соціальних педагоги, психолог, чергові адміністратори. Їхнє завдання - кваліфіковано забезпечити соціальний супровід матері та дитині. Передбачено, що мати з немовлям перебуватимуть тут упродовж півтора року. За цей час соціальні працівники мають поставити сім'ю на ноги: допомогти матері влаштуватися на роботу чи навчання, за необхідністю здобути професію, оформити документи на соціальну допомогу, якщо таких немає. Іншими словами, - повна соціальна і психологічна реабілітація сім'ї.

Допомогу у своєчасному виявленні майбутніх мам, які з тих чи інших причин виявляють бажання відмовитися від новонароджених дітей надають соціальні ►

Перебувати в Чернігівському обласному центрі матері і дитини "Батьки й дитина разом" можуть жінки на сьомому-дев'ятому місяці вагітності; матері з дітьми віком від народження до 18 місяців, які опинилися у складних життєвих обставинах, у зв'язку із чим виникає високий ризик розлучення матері чи дитини, загроза життю і здоров'ю матері чи дитини; молоді матері, які не мають знань і навичок самостійного життя, догляду і піклування про дитину (неповнолітні матері, колишні вихованки інтернатних закладів тощо).

Зарахування до Центру здійснюється за рішенням директора Центру на підставі:

1. Письмового клопотання районної державної адміністрації (міського виконавчого комітету) до Чернігівського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
2. Письмового направлення Чернігівського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
3. Документу, що засвідчує особу та медичної довідки матері. У випадку прийому матері з дитиною додатково медичної довідки про народження дитини.
4. Письмової заяви жінки, яка опинилася у складних життєвих умовах.

► працівники Чернігівського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Вони і раніше патрунували неблагополучні сім'ї - відвідували їх удома, надавали психологічну та матеріальну підтримку матерям. Однак не завжди такий вплив давав належний ефект: деколи так і не вдалося втримати від фатального кроку - відмови від дитини. Позначався несприятливий вплив середовища. До таких матерів потрібно було шукати інших підходів. Необхідність цього підтверджує і статистика. У Чернігівській області впродовж минулого року 39 молодих мам були готові відмовитися від новонароджених. Під впливом фахівців соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді 24 з них змінили свої наміри. Проте 15 матерів-одиначок усе-таки відмовилися від дітей, перетворивши їх на соціальних сиріт. Для ліквідації цієї проблеми, що продукує соціальне сирітство, і потрібні установи, де б матері та їхні новонароджені були огорнуті постійною турботою, отримували все необхідне для того, щоб

народження дитини не позбавляло молодих жінок життєвих перспектив: навчання, роботи. П'ять молодих матерів, які сьогодні проживають у Центрі, отримали шанс бути поруч зі своїми дітьми. Це п'ять складних життєвих ситуацій, що мають перспективу вирішення. Дивлячись на молодих мам сьогодні, важко повірити, що вони мали намір віддати свою дитину. Життя поступово налагоджується, проблеми, що здавалися ще 3 місяця тому невіршуваними, поступово зникають.

І на завершення, важливе запитання, а що ж далі? Що ж буде з молодими матерями та їхніми малюками по закінченню терміну перебування у центрі? Справді, центри створюють тимчасові умови на етапі найскладнішого періоду життя молодих мам - народження дитини, адже саме тоді їм і потрібна допомога та підтримка. Півтора року - термін великий. Є історії, коли за цей час родина, яка засуджувала матір міняла своє ставлення, підтримувала повернення додому. Бувають і одруження з батьком дитини після кількох місяців перебування у центрі. Мами влаштовуються на роботу і можуть забезпечувати себе та дитину. Усіма цими питаннями займаються соціальні працівники місцевих центрів соціальних служб, які на всіх етапах роботи співпрацюють з працівниками центру матері і дитини. Мешканців таких осель не

покидають на призволяще, а стараються допомогти їм вибрати свій шлях в житті. Вважається, що по життєво надавати умови для проживання та підтримки не є ефективним вирішенням проблеми. Людина має сама захотіти та робити кроки для змін. За інших умов, таке життя виходить за чужий рахунок.

Донори проекту:

СНІЛЬД
WORLD CHILDHOOD FOUNDATION

Міжнародна благодійна організація World ChildHood Foundation, яка діє під патронатом її Величності королеви Швеції Сільві
www.childhood.org

СВУНА

Гуманітарний підрозділ Співки працівників транспортної сфери (СВУНА, Великобританія)
www.cwuha.org

Як свідчить міжнародний досвід, приблизно дві третини випадків відмов відбуваються у самотніх матерів, позбавлених чоловічої підтримки (тобто тих, що не перебувають ні в зареєстрованому, ні в незареєстрованому шлюбі, та не отримують підтримки від колишніх партнерів). При цьому вагітність відбувається внаслідок недовготривалих, випадкових відносин, або ж від довготривалого співмешканця, зв'язки з яким припинилися під час вагітності. В тому випадку, якщо зв'язок був припинений за вимогою жінки, батько не ставиться до відома про народження у нього дитини, навіть якщо він і зацікавлений в її народженні, і міг би взяти її на виховання, не дивлячись на бажання матері дбати про маля. Інша третина відмов відбувається у жінок, чиї чоловіки/співмешканці не в змозі забезпечити родину чи страждають від алкоголізму (наркоманії); агресивні, не вірять, що це їхня дитина, не бажують брати на себе відповідальність за свою недбалість, перекладаючи все на жінку; коли стосунки між батьками майбутньої дитини на межі розлучення.

Робота Центрів соціальних служб з попередження відмов від немовлят у Київській області

Більше 1000 Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді працюють в Україні, 35 з них - у Київській області. Центри забезпечують соціальне обслуговування сімей, дітей та молоді; соціальний супровід прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу; сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах; соціальний патронаж молоді, яка відбуває чи відбула покарання тощо. Важливим напрямком роботи Центрів є заходи щодо попередження відмов матерів від новонароджених дітей. Про результати роботи Центрів соціальних служб у Київській області з молодими мамами в рамках проекту ЄС "Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей і дітей" розповідає Людмила Ніколаєнко, директор Київського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Дитина, позбавлена батьківського піклування, - що може бути гірше? Кількість дітей-сиріт не зменшується, хоча держава і піклується про них, створюючи умови для їхнього всебічного гармонійного розвитку. На сьогоднішній день в Україні діє мережа будинків дитини, дитячих будинків, інтернатних закладів. Так, у Київській області працює 15 інтернатів, 29 дитячих будинків змішаного типу, 1 притулок, 2 будинки дитини та 1 кризовий центр. Але в жодному із цих закладів, навіть за найкращих умов, багатой матеріальної бази, відданих кваліфікованих працівників, які люблять своїх вихованців, немає дитини, яка б не тужила за рідною домівкою, за мамою і татом, або ж не мріяла про них. Допомогти знайти сім'ю дітям, які вже втратили надію повернутися у власну, або попередити випадки, коли ще можна зберегти родину для дитини, - саме на це спрямований проект ЄС

"Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей і дітей", що реалізується в Київській області за підтримки ПБО "Кожній дитині" в Україні.

Одним з важливих компонентів Проекту ЄС є робота з попередження відмов молодих матерів від новонароджених дітей. Попри скоординовані дії різних відомств і служб, кількість ранніх відмов в області з роками не зменшується. 44 випадки спроб відмови матерів зафіксовано в першому півріччі поточного року в області, 25 - попереджено, 13 жінок написали заяви на тимчасове влаштування дитини до дитячого закладу, 6 все ж таки покинули своїх дітей. Факти відмов мають різні причини: фізіологічна та психологічна незрілість, асоціальна поведінка молодої матері або ж скрутне матеріальне становище, чи складна

життєва ситуація, в якій вона опинилась на момент пологів. На попередження подібних випадків у рамках Проекту ЄС у Київській області створено і діють 32 служби раннього втручання, в яких почали працювати більше 50 соціальних працівників. Служби діють на базі районних, міських Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Робота з молодими матерями потребує кваліфікованих фахівців. Потрібно бути психологом, вчителем, уміти розв'язувати конфлікти та працювати в команді. Саме такі елементи практичного навчання включено до тренінгових програм для соціальних працівників служб, у тому числі раннього втручання, що відбулись за підтримки Проекту ЄС "Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей і дітей". Попереду складна робота на місцях, - з молодими мамами, вагітними жінками та молоддю.

З 2005 року Представництво благодійної організації "Кожній дитині" в Україні реалізовує в Київській області Проект ЄС "Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей і дітей". Проект, фінансований Європейським Союзом має за мету зменшити загальну кількість дітей, що виховуються в інтернатних закладах Київської області шляхом надання допомоги в розробці та запровадженні інтегрованих соціальних служб, здатних забезпечувати ефективну підтримку та соціальний супровід соціально-незахищених сімей з дітьми, які перебувають у кризі, складних життєвих обставинах. Інтегровані соціальні служби створені і працюють в структурі районних, міських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в Київській області.

Робота служби раннього втручання в Білоцерківському районі

Оленка народилася третьою дитиною у Світлани. Її братики дошкільного віку вже давно жили з мамою без тата. Складне матеріальне становище, заборгованість за комунальні послуги, жакливі побутові умови, відсутність коштів на продукти харчування, конфлікт з іншими членами сім'ї стали поштовхом, що спровокував молоду мати прийняти рішення про відмову від новонародженої донечки. На допомогу вчасно прийшли соціальні працівники новоствореної служби раннього втручання Білоцерківського району, які провели роботу зі Світланою. Спільними зусиллями вдалося допомогти їй змінити думку і залишитися з донечкою. Підтримка, увага та розуміння відродили впевненість у завтрашньому дні. Посилена увага з боку районної лікарні, дільничного дитячого педіатра, служби у справах неповнолітніх, оформлення та отримання соціальної допомоги при народженні

дитини, допомога в оформленні статусу одинокої матері, психолого-педагогічне консультування щодо виховання дітей, - ось той перелік послуг, що отримала жінка. Окрім того, сім'ї була надана грошова допомога на ремонт дитячої кімнати, придбання одягу, ліжечка та дитячого харчування.

Гевін Свон, міжнародний експерт з питань впровадження і роботи соціальних служб

Надання соціального захисту матерям з новонародженими дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, створення для них належних житлово-побутових і психологічних умов - поширена в

розвинутих країнах Європи практика, яка ще залишається новою для України. Про своє бачення і досвід роботи центрів матері і дитини розповідає Гевін Свон - міжнародний експерт з питань впровадження і роботи соціальних служб.

Міжнародний досвід

Незахищені молоді матері часто потребують підтримки на початкових стадіях материнства. Інформація з газет, телебачення, статистика міністерств та пологових будинків свідчать про те, що все більше і більше молодих матерів відмовляються від дітей. Намагаючись зупинити ріст цих відмов, відпрацювати методи запобігання та прийоми реабілітації молодих матерів, Представництво БО "Кожній дитині" в Україні відкрило Центр матері і дитини "Батьки й дитина разом" у м. Чернігів.

Я відвідував і працював у різних центрах матері і дитини - у Великобританії (м. Лондон), Західній Африці та Грузії. Усі вони використовували певну методологію, про яку я і хочу розповісти далі, почавши з визначення.

Центри матері і дитини у всьому світі надають безпечне місце для тимчасового перебування (терміном від 3-х місяців до року) для матерів і їхніх новонароджених дітей. Тут молоді матері (іноді й батьки) отримують підтримку, поради, навчаються правильному поведінню з немовлятами. Соціальні заклади надають інтенсивну підтримку жінкам на ранніх стадіях виховання дітей у випадку потреби, коли існує загроза відмови від немовляти, післяпологова депресія у матері, невстановлена психічна хвороба, факти насильства в сім'ї, перебування у кризі, а також у випадку відсутності підтримки родичів чи громади.

Центри матері і дитини, у переважній більшості, облаштовані індивідуальними кімнатами для матерів (до 10), мають спільну кімнату відпочинку та їдальню. Матері повинні самостійно прибирати в кімнатах, розподіляти обов'язки з ведення господарства та задовольняти всі потреби дитини. Допомогу порадами, інструкціями та прикладом матері отримують від спеціально підготовлених працівників.

Центри матері і дитини організовано за індивідуальною схемою роботи, тобто коли працівник Центру патронує мати і дитину, відповідає за їхнє оцінювання та працює безпосередньо з мамою, зустрічаючись з нею кілька разів на день. Поточне оцінювання молодої матері завершується визначенням того, чи готова вона задовольняти негайні і, найважливіше, довготривалі потреби своєї дитини. Інші працівники підтримують і надають рекомендації з оцінки через спостереження та безпосередню роботу в класах та групах. Цей процес може бути складним, оскільки мати змушена обговорювати складні і особисті питання, протистояти труднощам у своєму житті. Прикладів таких ситуацій багато: жорстокий чоловік; хлопець, який відмовляється стати батьком; родичі, які засуджують матір; або мати, яка зловживає алкоголем чи наркотиками; мати, в якій нестабільне або хаотичне життя. Для підтримки матерів у цьому процесі організовують групові зустрічі, на яких

жінки діляться своїм досвідом. Досить швидко їм стає зрозуміло, що між ними багато спільного.

Робота з молододу матір'ю полягає не лише у визначенні чи готова вона задовольняти потреби своєї дитини, але також в оцінці її готовності до змін на краще у своєму житті і на благо своєї дитини. Соціальні працівники встановлюють, яка підтримка від громади потрібна матері: наприклад, розміщення дитини в дитсадок, регулярне відвідування сім'ї соціальним працівником чи допомога родичів тощо.

Матері відвідують уроки спеціалістів, отримують знання та навички з виховання дітей під час роботи в групах та безпосереднього спілкування із закріпленням за нею спеціалістом. Велика увага приділяється методиці позитивного виховання дитини, її розвитку, рутинним проблемам та рекомендаціям щодо виходу зі стресу та профілактиці неперенесення до негативної поведінки, поганих зв'язків. За потребою працівники можуть направити мати до інших спеціалістів, тому Центр повинен розвивати мережу якісних послуг та професійних зв'язків з місцевими службами, особливо, медичними.

Найважливішим і найскладнішим у роботі працівників Центру матері і дитини є вміння справлятися із кризовою ситуацією молодої матері. Працівники Центру повинні збалансовувати потенційні ризики матері під час опіки над дитиною і її реальні вміння і навички задовольняти довготермінові потреби дитини. У цьому процесі надзвичайно важливими є здатність матері змінитися і переглянути свою колишню поведінку, роль батька і родичів, громади.

Коли ми говоримо про роль батька, важливо заохочувати спілкування між батьком і немовлям, якщо це безпечно для дитини. Важливо залучати батька тільки через оцінювання (обстеження) і визначення, яку роль він може відігравати в житті дитини і матері (чи постійно бути присутнім в їхньому житті чи періодично). Тут важливо знати про можливе жорстоке поводження батька, зловживання алкоголем або наркотиками. Так само важлива підтримка родичів - їх необхідно залучати до оцінювання і планування.

Коли мати і дитина готуються залишати Центр, слід чітко знати як громада підтримуватиме родину. Це може бути розміщення дитини в дитячий садочок на неповний день, пільги зі сплати комунальних платежів (за газ, електроенергію), можливість отримати житло чи мікрокредитування. Коли мати і дитина повертаються у громаду, важливо, щоб місцеві соціальні працівники надавали необхідну підтримку, проводили моніторинг та координували роботу служб і продовжували працювати з сім'єю, щоб запобігти кризовим ситуаціям.

Врешті-решт, деякі жінки все ж таки відмовляються від своїх дітей і залишають їх у Центрі, і в такий момент дуже важливо, щоб працівники мали "паралельний план дій". Це означає, що спеціалісти Центру розглядають ряд перспектив для дитини одночасно. Це зменшує ймовірність затримки в розміщенні дитини. Наприклад, можливе повернення до мами або повернення до бабусі, чи усиновлення.

Так коротко я описав функції і діяльність центрів матері і дитини. Перебуваючи в Україні, я підтримуватиму подальший розвиток Центру матері і дитини в Чернігові розробкою методологічних документів та практичних посібників. Якщо у Вас є питання, чи потрібна будь-яка додаткова інформація, звертайтеся, будь ласка, за електронною адресою: Gavin_swann@yahoo.co.uk.

Галина Бевз, кандидат психологічних наук, доцент кафедри ПВШ та прикладної психології ЦІППО АПН України

Зберегти любов до дітей – зберегти себе для людей

Перші місяці вагітності - час істотних змін у фізіології та психології жінки. У внутрішньому інтимному просторі жіночого "Я" народжується простір нової людини - маленької дитини. Це ніби посвячення у своєрідне таїнство: адже вагітна жінка переживає глибинні почуття, раніше їй невідомі, але недоступні для інших. Вагітність - час внутрішніх особистісних змін та переосмислення.

Світ - це батько.... а де ж мати?..... а може - вдвох?

Культурні традиції з очікування народження дитини та її виховання створюють зовнішній захист і орієнтують батьків на певні дії щодо дітей, спрямовуючи їхній розвиток. Зовнішні культурні цінності визначають роль батька під час виношування жінкою дитини та у процесі її виховання. Історія знає багато прикладів, коли чоловіки не посвящалися в таїнство народження дитини, або даний процес слугував основою для соціальних маніпуляцій чи встановлення в родині влади. І як чоловік - майбутній батько дитини, сприйматиме період вагітності жінки - матері дитини, теж великою мірою залежить від соціально-культурних чинників, діапазон яких коливається від понять: "жіночі примхи" до відчуття причетності, щастя і відкриття нових можливостей життя.

Саме роль батька є ознакою готовності суспільства до відкритої участі обох із подружньої пари у народженні та

вихованні своєї дитини. Чим більше культурні традиції визнають значущість ролі батька у процесі народження та виховання дитини, тим більше у дитини шансів зрости саме в тій сім'ї, в якій вона народилася, і отримати в дар зразок здорового родинного оточення. Тож так історично склалося, що батько і соціум сприймаються як наближені поняття, що символізують

(саме через роль чоловіка) ступінь суспільного врахування дитячої долі, ступінь її видимості в суспільстві та шанування.

Якщо суспільство прагне, щоб діти зростали здоровими, вона має із шануванням ставитися до процесу планування і народження дитини та до всіх його учасників. Хоча роль батька у процесі народження дитини не так яскраво помітна, проте не варто штучно її ігнорувати, що однаковою мірою буде деструктивним, адже за законами природи кожний має свою роль і свою відповідальність за долю дитини. Саме соціальна відповідальність за включення батька у процес виховання дитини говорить про те, наскільки дітям сприятливо зростати у дорослому світі, а жінкам - народжувати дітей.

Із народженням дитини основою для побудови нових стосунків у подружній парі слугує їхній власний досвід, від якого вони можуть відштовхнутися, проте будувати нові стосунки з дитиною і між собою доведеться кожному самотійно. А для цього потрібна зріла особистість (здатна до відповідальності) та зрілі стосунки. Останні означають усвідомлення власного відчуття, а саме:

- перспективи;
- необмеженості власного розвитку;
- відсутності фіксованих обмежень, навіть якщо вони розуміються як ідеальна модель взаємин;
- негарантованості досягнення ідеальних стосунків;
- досягнення теплоти у взаєминах, де ви та ваш партнер можете максимально повно проявити себе.

Здорові стосунки несуть у собі природний (а не штучний) ризик: це означає, що вам

Мой доньці 10 років. Вона знає, що колись я написав про неї книжку. Одного разу вона, нахилившись над моїм столом, спитала:

- Це ти про мене написав? Ти любив мене тоді?

- Тоді... Отже, любов'ю вона досі називає те, що було тоді. І те, що вона бачить зараз, як я милуюся її маленьким братиком - це теж залишиться для неї любов'ю.

М. Епштейн, філософ,

автор книги "Отцовство: метафизический дневник"

не гарантуються відношення безумовного прийняття та розуміння, проте можливості для їхнього здійснення ви отримаєте повною мірою. Науковці стверджують, що здорові стосунки не можуть перерватися через дрібні чвари та неузгодженості (взагалі з будь-яких посилок на причини), вони "розсипаються" лише при зникненні відчуття перспективи.

Інколи подружжя і родина сприймають народження дитини як завдаток на майбутнє, як відчуття перспективи сімейного життя. Проте ці поняття не є тотожними: діти - це випробування подружжя на зрілість, а сімейне життя - це щоденна робота, спрямована на побудову взаємин. Кожен із цих напрямків несе відчуття радості подружжю лише тоді, коли їхня особистість є зрілою, і між ними сформувалися зрілі стосунки. В іншому випадку - сімейне життя є важкою роботою, від якої хочеться втекти якнайдалі: а вони дивляться туди, де люди створили затишок та добро, де кимось сформовані здорові стосунки, є любов.

Ми - родом зі свого дитинства, саме там ми сформувалися і несемо свої надбання крізь усе життя. Особливо важливо, наскільки в ранньому дитинстві нашого власного досвіду сформовані стосунки прихильності, яку модель сімейного життя отримали у спадок від своєї родини, який маємо рівень власної особистісної зрілості (відповідальності). Якщо нас любили в дитинстві, якщо з любов'ю співала нам мати колискову, - в нас є шанс перенести цей образ у своє життя і спробувати відтворити його вже на власний розсуд. Якщо не мали такого досвіду в дитинстві (проте споглядали у інших), то мусимо докласти зусиль щоб цей образ сімейного життя привнести у своє реальне життя. Проте маємо пам'ятати, що чужий досвід відтворити важко: для цього потрібні додаткові зусилля, сильна особистість, потрібен час тривалістю в усе життя. Чи готові до такої роботи люди, які в дитинстві пережили насилья, депривацію та жорстоке поводження? Вони, маючи так багато проблем в дитинстві, вижили і, можливо, їхніх сил було достатньо лише для цього. А де їм брати сили, щоб побудувати іншу, здорову модель сімейного життя, де має народитися і виховуватися дитина?..

У стосунки увійти легко, та важко їх втримати. Якщо ми зустріли любов, то... (залежно від нашого досвіду сімейного життя) не завжди ми здатні її зріло оцінити. Більшість незрілих взаємин завершується розривом або залежністю. Залежність - це стан, протилежний любові, бо втрачається індивідуальність і здорова взаємодія

кожного: "Мене без тебе немає". За Маслоу, Фромом, Роджерсом, здатність любити, - як самовіддача, залежить від рівня розвитку самосвідомості людини та вкладання в поняття "дарування" не втрату чогось, а надбання, що супроводжується переведенням матеріальних цінностей у духовні. Саме зрілість характеризується здатністю до дарування, а неготовність чи нездатність до дарування означає власні обмеження: цінностей, перспектив, умінь, ресурсів. Дарувати - справа складна, бо не можна подарувати те, чого в тебе немає. Наприклад, не можна подарувати щирість та відвертість, якщо їх немає. А для того, аби інша людина була впевнена у щирості подарованих їй почуттів, потрібен час, а також постійна і стабільна трансляція "стосунків дарування" та власного ставлення прийняття.

Любити і дарувати любов - це процес, який має розвиток у часі, і передається від покоління до покоління: люди навчаються дарувати і приймати любов: "Я відчуваю, що мене люблять тоді, коли я про це знаю, коли я це відчуваю і вірю в їхню щирість". Здатність до любові - продукт власного досвіду, культури побудови взаємин. Вперше закладаються основи любові у взаєминах матері і дитини, потім ці взаємини слугують основою для свідомої побудови стосунків у дорослому віці. Саме у відносинах з іншими людьми ми відкриваємо здатність любити.

Показником готовності людини любити є її готовність будувати стосунки, усвідомлювати необхідність пошуку спільного способу чи моделі їхньої побудови. Тож, аби дитина могла зростати у своїй родині, ми маємо дбати про:

- відкриття соціальних перспектив (а проблеми поступово відійдуть як побічний продукт). Якщо ж стратегію побудуємо навпаки, то проблеми набуватимуть глобального рівня, а перспективи перейдуть у стан ілюзій;
- визнання рівності повноважень і відповідальності щодо дитини і батька, дитини і матері;
- створення уповноваженої структури на всіх рівнях виконавчої влади із захисту прав кожної дитини, яка народжена в країні (а не вибірково за категорією статусу);
- визначення стандартів якості щодо догляду за кожною дитиною, яка зростає в країні (а не вибірково за категорією статусу);
- впровадження професійної роботи у сфері підтримки здорового функціонування сім'ї та для захисту в ній дитини.

**Людмила Ковтун, соціальний працівник
Служби раннього втручання Богуслав-
ського району Київської області**

Робота за покликом серця

Служба раннього втручання, що почала працювати в Богуславському районі в рамках проекту Європейського Союзу, є містчком між минулим і майбутнім, зв'язком, що потрібен людині, яка потрапила у складну життєву ситуацію, для молодої матері, яка самотужки не може подолати проблеми. Тому й особливими є вимоги до її працівників. Цю роботу можуть виконувати люди з професійними знаннями та загальнолюдськими, духовними цінностями. Тому й не дивно, що люди тут працюють за покликом серця.

Робота соціального працівника не є легкою. Сьогодення підкидає нам багато причин для конфліктів, непорозумінь, кризових ситуацій, однак у всіх випадках потрібно об'єктивно зібратись, оцінити ситуацію й прийняти правильне рішення. Гарячковитість, поспіх, не увага й не повага один до одного, дріб'язковість, впертість, байдужість не можуть супроводжувати соціального працівника. Натомість відкритість та співчуття створюють умови для ефективного спілкування з різними категоріями населення.

У штаті Богуславської служби раннього втручання працюють два соціальних працівники - Сергій Костенко і я, Людмила Ковтун. Наша робота - це постійний контакт з людьми. Їхнє хвилювання, проблеми, біль та радість ми повинні зрозуміти, допомогти вирішити психологічні та матеріально-побутові проблеми. Як працювати професійно, як приймати рішення в інтересах дитини, як не виснажитись самому в роботі навчають нас на тренінгах, які організовує Представництво БО "Кожній дитині" в Україні в рамках проекту Європейського Союзу. Ми ще багато чого маємо навчитись, проте ми віримо, що завдяки нашій роботі тих, хто перебуває на дорозі сумнівів та розчарувань, потребує підтримки стане менше в Богуславському районі.

Про службу раннього втручання

Служба раннього втручання - це спеціалізоване формування, створене Центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення соціальної підтримки сімей та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах на ранньому етапі кризи.

Основними завданнями служби є: здійснення заходів щодо оперативного опрацювання отриманої інформації про випадок клієнта, виявлення кризової ситуації, що виникла в сім'ї та надання необхідної допомоги у вирішенні проблем на ранньому етапі; збір попередньої інформації, первинне оцінювання проблем клієнта та обстеження житлово-побутових умов сім'ї; забезпечення соціального інспектування сім'ї, консультування та патронаж; створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають у сім'ї, та повернення до повноцінного життя родини; попередження виникнення складних життєвих обставин у сім'ї клієнта.

Соціальні працівники служби надають:

- соціально-педагогічні послуги (соціальне інспектування та соціально-педагогічний патронаж; аналіз стану матеріально-побутового забезпечення клієнта;

педагогічне консультування з питань розв'язання педагогічних проблем сім'ї та її членів, реалізації прав дітей, молоді, сім'ї у суспільстві з питань всебічного та гармонійного розвитку особистості, пропагування здорового способу життя; представлення інтересів клієнта у відповідних органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, інших організаціях, установах, закладах; координація роботи з різними установами та фахівцями у сфері захисту прав та інтересів сім'ї, дітей та молоді; забезпечення соціально-позитивної атмосфери навколо сім'ї клієнта);

- соціально-економічні послуги (задоволення невідкладних матеріальних потреб клієнтів, сприяння в отриманні гуманітарної допомоги, пільг, компенсацій, оформлення державних допомог, покращення житлових умов; інформування клієнта з питань працевлаштування, навчання);
- посередницькі послуги (представлення та відстоювання інтересів із захисту прав клієнта, встановлення соціального статусу дитини, сім'ї, оформлення відповідних документів, отримання психологічних консультацій).

**Жанна Петрочко, експерт з соціальної роботи
Представництва БО "Кожній дитині" в Україні**

ГОЛОС ДИТИНИ МАЄ БУТИ ПОЧУТИМ

"Голос дитини має бути почутим!", - під таким гаслом в смт. Сергіївка Одеської області з 25 липня по 10 серпня проходила тематична зміна "Права дітей". Ініціаторами та організаторами зміни виступили ПБО "Кожній дитині" в Україні й Вишгородський районний Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

174 дитини стали учасниками нової для них форми проведення літнього відпочинку. Діти із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, діти, що знаходяться під опікою, піклуванням, напівсироти, діти з багатодітних сімей та діти з особливими потребами відпочивали разом.

Організована літня зміна проводилася з метою залучення дітей до прийняття рішень та обговорення документів, які стосуються їхніх прав. Вона була прикладом участі юних громадян нашої країни в плануванні дій в інтересах дітей.

Процес на місці координували фахівці своєї справи - експерт з соціальної роботи ПБО "Кожній дитині" в Україні Жанна Петрочко та директор Вишгородського районного ЦСССДМ Наталія Рудько. Саме вони розробили для дітей цікаву і змістовну програму. Кожен день тематичної зміни проходив під тим чи іншим девізом: "Діти мають право на інформацію", "Діти мають право на відпочинок і дозволя", "Діти мають право на власну думку", "Діти мають право на розвиток талантів", "Діти мають право на особисте життя" та ін. Під променями

літнього сонця табір так і майорів блакитними кольорами, адже "Кожній дитині" виготовила й вручила усім учасникам зміни косинки і значки з логотипами організації.

Робота зміни була заповнена вікторинами та дискусіями, фестивалями й конкурсами. Заходи склали своєрідну систему, кожен компонент якої логічно продовжував попередній. Проте найбільше запитань і здивувань у дітей викликали такі "дивні" заходи, як "тренінги", "фокус-групи", "обговорення Попередніх рекомендацій ООН щодо альтернативних видів опіки", "анкетування". Стартовими і ключовими заходами були тренінги "Права дитини". Їхні учасники з великим інтересом сприйняли таку інтерактивну форму роботи, багато хто з дітей брав участь у них вперше.

Однією із найяскравіших подій у житті табору був конкурс плакатів і малюнків. Діти з першого дня зміни серйозно обдумували свої роботи, адже малюнком чи плакатом вони презентували, яким бачать щасливе дитинство. Організатори забезпечили анонімне голосування дітей і дорослих. Кожна представлена до конкурсу робота отримала власний номер, за який "уболівальники" віддавали

голос. Наступного дня після підведення підсумків роботи журі та результатів голосування відбулася повторна демонстрація робіт авторами, церемонія нагородження переможців.

Діти охоче передають свої відчуття і переживання засобами малюнку чи плакату, тому у їхніх роботах переважали яскраві й світлі кольори. Юні митці за допомогою пензля і фарб відображали щасливе дитинство у колі друзів, серед квітів, дерев, улюблених тварин. Водночас червоною ниткою у роботах багатьох дітей пролягла ідея: "Щасливе дитинство неможливе без щасливої родини, сімейного свята, щастя та любові".

Організатори сподіваються, що інформація про літо 2006 р. лункими відголосками розлітеться усією Київщиною. Адже, у смт. Сергіївка, безперечно, відпрацьовувався один з механізмів залучення дітей до прийняття рішень, підвищення їх активності, вироблення громадянської та особистісної позиції. З впевненістю можна стверджувати, що "експеримент" виявився вдалим. Доцільно поширювати напрацьований цього літа досвід в інших районах Київської області. Діти - партнери дорослих, помічники у реалізації планів та задумів, генератори ідей, окрілені енергією і завзяттям юні особистості вже так довго чекають, щоб ми зрозуміли це і повірили в них.

"Україна - Росія: права дітей"

З 9 серпня у таборі "Кипарисний" Міжнародного дитячого центру "Артек" (Крим) відкрилася нова зміна. Саме тут проходить міжнародний захід **"Україна - Росія: права дітей". Проект ініційовано та реалізується Всеукраїнським благодійним фондом "Молоді Ініціативи" у співпраці з Представництвом БО "Кожній дитині" в Україні** в рамках Національної програми "2006 - Рік захисту прав дитини" в Україні та Національної ініціативи "Рік благодійності в Росії". Проведення міжнародного заходу стало можливим завдяки підтримці Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Посольства Російської Федерації в Україні, а також "Росзарубіжцентру" МЗС Російської Федерації.

З 9 по 19 серпня більш, ніж 270 дітей, серед яких 130 - діти з Росії беруть участь у серії семінарів з прав дітей. Залучені кваліфіковані спеціалісти ПБО "Кожній дитині" в Україні, сертифіковані тренери ЮНІСЕФ - Людмила Логтінова та Лада Маланій проводять

роз'яснювальну роботу з питань відстоювання та захисту прав дітей на основі Конвенції ООН про права дитини.

У рамках міжнародного заходу буде проведено конкурс дитячих малюнків, який передбачає відбір переможців у 4-х номінаціях: "Маю право, маю обов'язок", "Право на освіту", "Мій відпочинок", "Я та моя сім'я". Урочисте нагородження переможців конкурсу відбудеться 25 серпня 2006 року. Призери отримають дипломи та цінні призи.

Після закінчення конкурсу, експозиція малюнків учасників буде розміщена на веб-сайтах МДЦ "Артек" www.artek.org, ВБФ "Молоді Ініціативи" та ПБО "Кожній дитині" в Україні www.everychild.org.ua, на сайті Національної ініціативи "Рік благодійності в Росії" www.infobla-go.ru. Заплановано видання сувенірно-подарункового альбому, в котрий увійдуть всі роботи учасників проекту.

У результаті проведення тематичних семінарів діти дізнаються більше про свої права, про можливості їх відстоювати, поділяться між собою отриманими знаннями, а по поверненні донесуть цю важливу інформацію до своїх товаришів та друзів.

Проведення цього заходу стало можливим також завдяки підтримці компаній "ЛУКОЙЛ-Україна", інвестційно-будівельного холдингу "Стелла Україна" та "Макдональдз Юкрейн Лтд".

Моніторинговий звіт Річарда Картера

"Опіка над дітьми: сім'я і держава"

За підтримки Представництва благодійної організації "Кожній дитині" в Україні перекладено українською мовою та опубліковано моніторинговий звіт Річарда Картера "Опіка над дітьми: сім'я і держава". Звіт присвячено питанням впливу інституційної форми

виховання на розвиток дітей. У виданні досліджено процес розвитку сімейних форм опіки над дітьми у Центральній і Східній Європі та країнах колишнього Радянського Союзу.

Поява посадовців високого рангу Ніколая та Єлени Чаушеску на телевізійних екранах наприкінці грудня 1989 року означала кінець їхнього режиму. Невдовзі ці постаті на телеекранах

змінювалися обличчями покинутих у інтернатних закладах дітей, які дивилися крізь свої ліжечка мов крізь тюремні ґрати, - брудні, голодні, одягнуті у лахміття. Образи цих дітей так міцно закарбувались у пам'яті, що навіть сьогодні в уяві пересічної людини Румунія досі асоціюється з ними.

Природною реакцією небайдужих людей по всій Західній Європі було бажання зробити щось, аби допомогти румунським дітям. Великі й маленькі недержавні організації відгукнулися на прохання допомогти румунським інтернатним закладам. Панувала загальна думка, що всі діти, які перебували в інтернатних закладах, справді є сиротами. Іграшки, одяг і медикаменти збирали по всій Західній Європі й відсилали до Румунії, часто вантажівками за значні кошти. Групи добровольців вирушали до Румунії, щоб працювати в інтернатних закладах: фарбували стіни, ремонтували приміщення закладів та комунікації. Але ця надто

природна людська реакція виявилася недостатньо раціональною. Необхідно було покращити умови перебування дітей в інтернатних закладах, чи повернути їх у рідні сім'ї. Впевненість у тому, що вони були сиротами, заважала зрозуміти цю потребу. На додаток, навіть якщо дітей повертали додому на певний час, важкі умови, що змусили свого часу віддати дітей під державну опіку, залишалися незмінними. Врешті стало зрозумілим, що потреба зробити щось для дітей негайно, не розв'язувала проблем, потрібно було боротися не із симптомами (інтернатними закладами), а з причинами явища.

Причини виникнення цієї проблеми, її поступове усвідомлення подано в моніторинговому звіті Річарда Картера "Опіка над дітьми: сім'я і держава". Сьогодні після багатьох помилок і невдалих спроб відомо, що треба робити, однак проблема великих інституцій існує досі. У звіті описано виникнення проблеми, історії дітей, яких вона стосується, руйнівні наслідки для дитячого розвитку, розглянуто хто і як повинен працювати над розв'язанням проблеми.

Електронна версія українського варіанту моніторингового звіту доступна на веб-сайті ПБО "Кожній дитині" в Україні www.everychild.org.ua Якщо Ви бажаєте отримати друковану версію, звертайтеся, будь ласка, в Департамент зв'язків з громадськістю та фандрейзингу за електронною адресою: bb@everychild.kiev.ua.

Доля розпоряджається половиною наших учинків, але керувати іншою половиною вона дозволяє нам самим. У цьому пересвідчилася одна з перших мешканок Чернігівського обласного соціального центру матері і дитини "Батьки й дитина разом" Ірина. Молода жінка сама сама стикнулася зі своєю проблемою, залишившись без сім'ї, коханої людини, засобів на існування та перспектив. Але вона знайшла в собі сили змінити долю, яка подарувала їй шанс повернути втрачене.

Поворот долі Ірини – повороту життя Олександри

Ірина була не єдиною дитиною в сім'ї. Її брат та сестра ще запам'ятали відпочинок на морі, любов тата і мами... Іра мріяла про окрему кімнату, хоча велика сім'я і дотепер живе в однокімнатній квартирі. Дитинство запам'яталося їй розлученням батьків та рідкими поїздками до бабці в село. Саме там Ірина і познайомилася з Володимиром, - місцевим жителем, майбутнім батьком своєї доньки. Зустрічалися вони близько чотирьох років... Свою вагітність Ірина довго приховувала. Довідавшись, що стане батьком, Володимир зрадив, планував винайняти квартиру, щоб жити разом з донькою та дружиною, проте сім'я юнака була проти цього шлюбу і наполягала на розірванні стосунків між молодими. Як результат, - під тиском родини Володимир залишив вагітну Ірину.

Олександра з'явилася на світ 13 березня 2006 року. Мати Ірини

довідалася про народження онуки вже в пологовому будинку і була категорично проти неї, оскільки сім'я не мала ані належних умов, ані можливостей для виховання дитини. Не знайшовши розуміння і підтримки з боку батьків, втративши кохану людину, Ірина була на межі прийняття рішення залишити доньку, хоча і добре уявляла всі негативні наслідки вчинку. "Одразу після народження донечки я не залишала думок про її майбутнє. Що таке інтернат, я знаю дуже добре, і я завжди вірила в те, що моя дитина матиме сім'ю. Але я лишилась сама, в мене не було ні грошей, ні чоловіка, ні житла, ні родини. Я була сама у цьому світі". Молода мати вирішила залишити дитину в пологовому будинку, оскільки іншого виходу для себе та маленької Олександри не бачила. Вона була впевнена, що так буде краще і для неї, і для донечки. Їй хотілось вірити, що це тимчасове рішення і вона колись таки забере її...

Ірина змінила рішення. Соціальний працівник Чернігівського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді запропонував Ірині та її донечці тимчасовий притулок і допомогу в Центрі матері і дитини. Молода мати спершу не повірила, що такий Центр існує в Чернігові, але погодилась поїхати і переконатись на власні очі.

Зараз Ірина щаслива, бо поряд з нею кохана донечка. Вона спокійна за дитину і просто не уявляє без неї свого життя. Соціальні працівники поступово налагоджують зв'язок з батьком Олександри та його рідними. Сама ж Ірина ще вважає це приниженням для себе та дитини. Впевнена, що тепер здатна виховати доньку самостійно.

Імена героїв змінені з етичних міркувань.

Журнал «Права дітей» – періодичне видання, яке призначене для представників державних органів влади, недержавних організацій та міжнародних інституцій, які діють у сфері реформування та вдосконалення системи державної опіки та піклування над дітьми в Україні

Видання засноване з благодійною метою і призначене для безкоштовного розповсюдження

Цей номер журналу видано в рамках проектів, що фінансуються

Європейським Союзом

**Міжнародною благодійною організацією
World ChildHood Foundation, яка діє під патронатом
її Величності королеви Швеції Сільвії**

Журнал «Права дітей»

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого ЗМІ
КВ №9465
від 28 грудня 2004 року

Адреса редакції

**Представництво благодійної організації
«Кожній дитині» в Україні**

Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М»

вул.Ластовського, 3 офіс 2
м.Київ, 01011, Україна
Тел./факс: +38 044 285 75 82
E-mail: info@everychild.kiev.ua
www.everychild.org.ua